

„Európa válaszol” – Magyarország és az EU: jelen és jövő

A konferencia a Dr. Gáspár Pál Közgazdaságtudományi Emlékalapítvány és a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságpolitika Tanszékének szervezésében került megrendezésre 2011. május 30-án, a 2010 novemberében megkezdett sorozat második állomásaként¹. Az eseményt *Bod Péter Ákos*, a BCE Közgazdasági Intézetének igazgatója, a Gazdaságpolitika Tanszék vezetője és *Sass Magdolna*, az Alapítvány kuratóriumának elnöke nyitotta meg.

A konferencia első előadója *Balázs Péter*, volt külügyminiszter, a BCE és a CEU professzora volt, aki „Az EU a bővítés görbe tükrében” címmel tartotta előadását. Minden rendszer erejének egyik fontos jellemzője az expanzivitása, vagyis a bővülésre való hajlama. A (mennyiségi) bővülés mellett persze a minőségi terjeszkedés, azaz a mélyülés is fontos, a kettő együtt adja ki azt a figyelemreméltó fejlődési folyamatot, amin az EU keresztülment az elmúlt évtizedekben. Az előadó véleménye szerint ráadásul a 2004-es nagy bővítés sok mindenre rávilágított, amire sem az EU-n belül, sem az Unióba törekvő országokban nem gondoltak.

Az Európai Unió a második világháború után az egymástól elzárkózó nemzetállamokat oldotta fel egy együttműködési rendszerben. Az így kialakult modell határait a piacgazdaság, a demokrácia, a plurális berendezkedés és a NATO védőernyője rajzolta meg. A kilencvenes évek elejére ez a modell beteljesült (a konkurens szervezet, az EFTA „feladta”, tagjai részben beléptek, aki nem – Svájc, Norvégia, Izland –, az pedig „beépült” az EU-ba). Ami érdekesebb, az az ellenpólus: a KGST, a Varsói Szövetség egykori tagállamai. A kilencvenes évekig mindössze kilenc államból állt, amit Kelet-Európának nevezünk, szemben Nyugat-Európa huszonegy országával (ha a törpeállamokat nem számítjuk). Ekkoriban a „kölcsonös fenyegetés békéje” uralta Európát: a béke biztosítéka az volt, hogy egymás rovására nem terjeszkednek, kölcsönösen tiszteletben tartották a két rendszer határát. A keleti pillér összeomlásával azonban megrendült ez az egyensúly, Kelet-Európában megindult az államképződés: néhány év alatt az addigi kilencből huszonkilenc állam lett, és az államalapítási folyamat még mindig tart, aminek következtében bizonytalan területek sora azonosítható Európában.

Ez a folyamat, ez a hangsúlyeltolódás közrejátszott abban, hogy a *2004-ben lezárult nagy bővítés* nem egy „szokványos kör” volt. Három specifikum emelhető ki:

1. Az EU-hoz való csatlakozás (a vele együtt járó jogszabályi és egyéb alkalmazkodással) találkozott és valamelyest összeütközésbe került a *rendszerváltozással*. Feltételeztük, hogy a kettő egy irányba húz, de a finanszírozhatóság, időzítés, sorrend stb. prob-

---

¹ A 2010. novemberi konferenciáról („Helyzetértékelő gondolatok a magyar gazdaságról”) szóló összefoglaló a Köz-Gazdaság VI. évfolyam 2. számában olvasható.

lémája felmerült, s amit nem végeztünk el időben, abból mulasztás lett, és ezt meg-sínyli az egészségügy, közigazgatás stb.

2. Sok kelet-európai ország esetében a *frissen elért szuverenitást* rögtön a tárgyalóasztalra kellett helyezni (még meg sem húzták az új országhatárt, Schengen miatt már le is kell bontani).
3. Egybeesett a *NATO-bővítéssel*, a kelet-európai államok biztonságpolitikai orientációváltásával. Ez az átállás nehezebben kezelhető, mint a KGST-ből az EU-ba való átmenet.

Ezt a három specifikumot hoztuk magunkkal, miközben *a mélyítést megzavartuk* (pl. az euróövezet tökéletesítése, alkotmányozás), ami visszavetette az EU kohézióját. Ez különböző területeken okozott zavarokat:

1. *Gazdaság* – ami igazán szembeszökő, az nem az EU-átlagok természetesen bekövetkező csökkenése, hanem egy újfajta szegmentáció. Három, az egy főre jutó GDP tekintetében is jól elkülöníthető gyűrű jött létre: a centrum (az átlagos GDP 90 százaléka felett), a felzárkózás esélyével csatlakozott országok (50-90 százalék), illetve azok, akik ezt biztosan nem érhetik el egy nemzedéken belül (30-50 százalék).
2. *Intézményrendszer* – a tagok száma jelentősen megnőtt, többen ülünk az asztal körül. A Tanácsban folyó munkánál a legritkább esemény a lakosságárányos szavazás, igazából tanácskozás folyik, ahol viszont a hozzászólások gyakran nem tükrözik az ország gazdasági, katonai stb. súlyát. Ami igazán aggasztó, az nem is elsősorban az egyeztetések lassulása, hanem az, hogy egyes viták „lefagynak” egy pontnál, az álláspontok teljesen megmerevednek (pl. Koszovó elismerése).
3. *Politika* – az új tagállamok sok nyílt sebet hoztak magukkal, amiket nem is nagyon hajlandók borogatni, azaz nem ment végbe a történelmi megbékélés.

Érdemes néhány szót szólni a *további bővítés* feltételeiről is. Az írott feltételek mellett vannak íratlanok is: közvetlen szomszédokat szoktunk felvenni, szeretünk csoportosan felvenni új tagállamokat, körülbelül évtizedes ritmusban képes az EU arra, hogy egy újabb hullámot befogadjon. Amivel Balázs Péter szerint ezeket ki kéne egészíteni, az a nyugat-európai jogrendszer átültethetősége, ami a korábbi bővítéseknél értelemszerűen nem igazán merült fel.

Mik a kilátások a további bővítésre? Összesen negyvennégy ország van, amelyik potenciálisan az Unió tagja lehet. Azt mondhatjuk, hogy Nyugat-Európából belépett mindenki, aki akart (akik nem, azokat is tárt karokkal fogadná az EU, ha akarnának csatlakozni). Jelentkezett Törökország, de az EU nem igazán akarja felvenni (a török kérdés néhány nagy tagállam belpolitikáján múlik). A Nyugat-Balkánt egyenként vizsgálhatja az EU: sokakat aggaszt az a helyzet, hogy Horvátország nemsokára csatlakozik, míg Szerbia leszakad (ezt a környé-

ken nagyon megéreznék, és visszavethetné az egész Nyugat-Balkán jövőjét). A többi balkáni ország jelenlegi állapotában alkalmatlan az uniós tagságra. A keleti partnerek szintén csak az igen távoli jövőben érhetnek meg az EU-tagságra.

Ha előre akarunk lépni, akkor tulajdonképp három bővítési stratégiát kéne megfogalmazni:

1. Egy *Szerbia csatlakozását* meggyorsító stratégiát, ami nem szakítja szét a Nyugat-Balkánt, hanem a többi országot is próbálja kezelni, illetve a békét, megbékélést helyezi előtérbe.
2. A *török problémát* meg kell oldani, mert Törökország ugyan nagyon türelmes, de nem végtelenül (alternatív megoldásokat is mérlegel). Bátrabb stratégiára lenne szükség, ami egyben megoldaná Ciprus kérdését, valamint a Kaukázus felé is nyitna.
3. A *keleti partnerekre* kell egy proaktív stratégia, ami Oroszországot sem felejt ki (ennek van bizonyos politikai alapja, de nehéz bizalmat teremteni).

Az EU tehát a közeljövőben legfeljebb két-három új tagot vehet fel, de keleti és délkeleti szomszédságában hozzájárhat a helyzet konszolidálásához, a gazdaság felvirágoztatásához, ami pozitívan hathat vissza az Unióra is.

Másodikként *Andor László* EU-biztos tartotta meg előadását „*Út a gazdasági kormányzáshoz*” címmel.

Az előadó a bővítés helyett a *mélyítés* problémakörére helyezte a hangsúlyt („az EU a mélyítés görbe tükrében”). Szerinte a mélyítés az elmúlt két évtized fejleménye, jelenleg pedig a pénzügyi válság okozta sebek begyógyítása miatt nagyon fontos. A gazdasági kormányzás az elmúlt egy év során központi fogalomként került be az EU-val kapcsolatos diskurzusba.

De hogy is jutottunk el odáig, hogy uniós gazdasági kormányzásról beszélhetünk? Hány válságról is van szó összességében?

Egyrésztől van az Amerikából indult, globális válság (amit nagyon jól ismerünk), de mellette Európa is válságba került. Az, hogy hozzánk később ért el a pénzügyi krízis, csak erősítette sokak elbizakodottságát. Azonban a válság során fokozatosan világossá váltak a monetáris unió gyengeségei. A monetáris integráció a kilencvenes években *hiányos konstrukcióként* került bevezetésre. Ez zavarmentes időkben nem okozott különösebb gondot, de most felerősödve jelentkezett. Kirajzolódott négy hiányzó pillér:

1. gazdasági és monetáris unióról beszélünk valódi *gazdaságpolitikai koordináció* nélkül,
2. integrált, nemzetköziesedett pénzügyi szektorról ennek megfelelően *integrált pénzügyiszektor-szabályozás* nélkül,
3. monetáris unióról *stabilizációs, válságkezelő eszközrendszer*, valamint

4. számottevő mértékű *fiskális transferek* nélkül.

Nem kérdés, hogy ezeket a pilléreket pótolni kell ahhoz, hogy a jelenlegi válságból kiálbaljon Európa, illetve hogy a hasonló válságok a jövőben elkerülhetők legyenek. Most már az sem kérdés, hogy erre vezethető vissza az elhúzódó és dinamikáját, földrajzát tekintve egyenlőtlen fellendülés, az Unió képtelen önmaga stabilizálására, egyes tagországok csődközeli helyzetbe kerültek.

A fő kihívás a *munkanélküliség* lett – ez jelzi leginkább a válság komolyságát. Ez az elmúlt egy év folyamán nagyjából 10 százalék körüli szinten tetőzött az európai átlagot tekintve, és kialakult egyfajta centrum-periféria problémakör. A centrális országokban 7 százalék alatti a munkanélküliség, míg a válságövezetekben akár ennek duplája. Az általánosságban tapasztalható stagnálás tehát elfedi az egyes országok egyre jobban kiéleződő differenciálódását.

A gazdasági kormányzás felépítése (a monetáris unió kiegészítése egy gazdaságpolitikai pillérrel) tulajdonképpen egy erre adott *szükségyszerű válasz*. Mindaddig, amíg nem következett be a görög válság, addig ez a felismerés nem látszott szükségszerűnek. Sőt, már javában benne voltunk a görög krízisben, amikor még sokan úgy gondolták az EU erősebb országaiban, hogy ez csak a görögök belügye marad, de onnantól, hogy a válság a szélesebb régióra is kiterjedt, egyre nagyobb lett a nyomás az EU-n.

Miből kell állnia egy ilyen beavatkozásnak? Mindenképpen *erősebb transzparenciára*, *fiskális fegyelemre* (akár szankciókkal) és *preventív gazdaságpolitikai koordinációra* van szükség. Ezt célozza a gazdaságpolitikai értékelést célzó *európai szemeszter*, a *Stabilitási és Növekedési Egyezmény* megerősítése. A legnagyobb kérdés azonban az, hogy mi biztosítja a rengeteg újítás koherenciáját, azt, hogy ezek a lépések erősítsék, és ne gyengítsék egymást. Ezek ugyanis tényleg komoly vállalások és célkitűzések, amelyek teljesítését a civil társadalom, a szociális partnerek elvárják az EU-tól, hiszen egy jobb típusú gazdasági fejlődéshez, egy kedvezőbb társadalmi állapothoz vezethetnek. Fontos, hogy az EU megmaradjon úttörőnek, iránymutatónak a világ többi része számára, és az európai szociális modellt újraépítse.

A konferencián harmadikként, „*Válságkezelés az eurózónában 2011-ben*” címmel *Rácz Margit*, az MTA Világgazdasági Kutatóintézetének kutatási igazgatója adott elő.

Először némi EU-kritikát gyakorolt és Andor László előadására reagált. Szerinte a 2011-es első félévi szemeszterrel Európa nem találta meg a „tutit”: az Unió legalább kétsebeségűvé vált. A válsággal kapcsolatban pedig megjegyezte, komoly tévedés volt, hogy Európa 2007-2008-ban védve érezte magát az angolszász krízistől. Azt nem érzékelték ugyanis, amit a Lámfalussy által vezetett „öt bölcs” már régen látott: *a pénzpiacok nemzetközileg integrálódtak*. Az a nagy baj, hogy az összefonódott pénzpiacokra nincs olyan nemzetközi szabályo-

zás, ami az európai integráció alkotórésze lehetett volna. A létrejött intézményrendszer csak néhány ország szűk körében működik. Ez a probléma jelen volt a válság begyűrűzésekor, és jelen van ma is.

Jelenleg van egy mérhetetlenül nagy *bizonytalanság* a globális és európai növekedés tekintetében. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az adósságválság kezelésével komoly gondok lesznek, másrészt pedig azt is, hogy a Bizottság nem fog tudni kész recepteket adni a huszonegy tagállamnak a növekedés beindítására, a foglalkoztatás növelésére. Mindeközben az is igaz, hogy a huszonegy tagállam is nagyon különböző: nem lehet egyszerűen kettéosztani centrumra és perifériára, hiszen a két csoporton belül is nagyon jelentősek a különbségek. Csak az tűnik biztosnak, hogy a görög adósságválságot nem tudta megoldani Európa, emellett bedőlt Írország és Portugália, valamint egyre drágábban finanszírozza az adósságát Olaszország. Spanyolországban 20 százalék fölötti a munkanélküliség, ami szintén hatalmas probléma. Óriásiak a kockázatok, mindenre hisztérikusan reagál a piac.

A Bizottságnak a Stabilitási és Növekedési Paktumból kiinduló gondolkodása nem tudja kezelni a görög, az ír, a portugál válságot, a három eset merőben különbözik egymástól. Ehhez kapcsolódóan az előadó három „apróságot” jegyzett meg a három leginkább bajba jutott országról:

1. Amikor *Görögországot* felvették a közösségbe és a monetáris unióba, a politikai szempontok felülírták a szakmaiakat, ami most vissza is köszön. A görögök tehát mindig is problémásak voltak, csak a mostani válságban a gondok olyan mértékűvé nőttek, amit Európa többi része nem nagyon tud kezelni. A lejáró államkötvényekkel kapcsolatban felmerülnek a következő kérdések: Tényleg át kell ütemezni az adósságot? Ha átütemezik, mi lesz a német és a francia bankokkal? A válság nyomán mindenhol bankokat kellett menteni, de a megmentett bankok nem váltak olyan likviddé, hogy egy növekedést finanszírozni tudnának. Ha ez a likviditás nem alakul ki, nem lesz növekedés. Melyik ujjába harapjon, aki finanszírozni akar: a saját bankjait mentse, vagy az adófizetők pénzéből eurómilliárdokat fordítson a görög államadósság finanszírozására? A görög kérdésből egyszerűen bármi lehet.
2. *Írország* volt a jól integrált, erős tőkevonzó képességgel rendelkező, gyorsan növekedő „bezzeg ország”, de már 2007-ben látszott, hogy egy olyan növekedési útra lépett, ami buborékot fog teremteni. Hogy mikor indul be itt újra a növekedés, illetve mi kell annak elindításához, azt senki nem tudja. Írország elindult egy önmagát szegényítő folyamat felé, egy olyan államadósság-problémával, amivel a következő évtizedekben valamit kezdeni kell.

3. *Portugália* megcsinálta a saját megszorítási programját úgy, hogy tulajdonképpen senkit nem kérdeztek meg – a problémát pedig az robbantotta ki, hogy a parlament egyszer csak ezt nem szavazta meg. Ekkor finanszírozhatatlanná vált az az államadósság, ami alapjában véve nem volt magas. De az ország gazdasága már tizenöt éve nem növekedett. Ha pedig a globális konjunktúra idején nem volt növekedés, akkor az EU vajon hogyan lesz most képes olyan ajánlásokat adni Portugáliának, ami elindítja a felendülést?

Rácz szerint a fiskális szolidaritás mellett a fiskális szigor is a görögökön kellene kipróbálni. Ekkor viszont a nagy kérdés a jövőre nézve nem a bővülés, hanem *az integrációkban részt vevők körének szűkítése* lenne. Ez pedig egy nagyon kényelmetlen kérdés.

A Lehmann Brothers bukása utáni Európa tele volt azzal az álommal, hogy a G20-on belül ki lehet alakítani valamiféle nemzetközi pénzügyi szabályozást, de ez nem sikerült. A most meghozott intézkedések, a mikroprudenciális folyamatok ellenőrzése, a Stabilitási és Növekedési Paktum szigorítása stb., ha meg lettek volna a Lehmann-csőd idején, sem tudták volna megmenteni Európát, mert a pénzvilág intézményei nemzetközileg integrálódtak. Erre a folyamatra nincs válasz. Ha egy optimális jövőt képzelünk el, akkor a nemzetközi pénzügyet nemzetközileg kellene szabályozni, az európai integrációnak pedig egy olyan politikai unió felé kellene haladnia, ami képes kezelni a saját fejlettségi perifériájának problémáit.

Biztos, hogy a gazdasági és monetáris unió mélyülni fog ezeken a szabályokon keresztül, csak az a kérdés, hogy milyen eredménnyel. Nem egyértelmű, hogy az erősödő szigor valóban elindít-e egy tanulási folyamatot pl. a görögök esetében. Ha valamit felülről elkezdünk szabályozni, nem biztos, hogy abba az irányba megy, amibe mi szeretnénk.

A döntési folyamatok egyre bonyolultabbak, a döntéshozatal egyre tovább tart, noha az élesedő problémák miatt bátor és gyors intézkedésekre volna szükség. Rácz Margit is úgy gondolja, hogy a szociális Európa egy olyan érték, amelyet meg kellene védeni, de kételyei vannak abban a tekintetben, hogy ez a jelenlegi intézményrendszerrel, döntési mechanizmusokkal sikerülhet-e.

Az előadások után egy *kerekasztal-beszélgetés*re került sor Magyarország és az eurózóna kapcsolatáról. A beszélgetést Bod Péter Ákos moderálta, a résztvevők *Nagy Katalin* (Kopint Konjunktúrakutatási Alapítvány), *Oblath Gábor* (MTA KTI) és *Madár István* (BCE, portfolio.hu) voltak.

Oblath Gábor elsőként az *euró magyarországi bevezetéséről* fogalmazta meg véleményét. Szerinte – bár nehéz időknek nézünk elébe – az euró meg fog maradni, ezért továbbra is érdemes foglalkoznunk a monetáris unióhoz való csatlakozással. Azt, hogy elszigetjük a csatlakozást, nem tartja reális veszélynek – ezt ugyanis az Unió sem támogatná, viszont azt az el-

képzést, hogy Magyarország 2020-nál előbb nem tud az eurózónához csatlakozni, erős túlzásnak véli. A kormánynak át kéne gondolnia, hogy mit nyerhet, illetve veszíthet az ország a csatlakozással, valamint alaposan át kell tanulmányozni a szlovák és észt tapasztalatokat.

Az eurózóna válságának fontos tanulsága, hogy alaposan meg kell gondolni, mielőtt lemondunk az *önálló árfolyam-politikáról*. Kis, nyitott országokban az árfolyam jelentős sokkok forrása lehet, de léteznek olyan kritikus helyzetek is, amikor nagy szükség lehet az árfolyamra mint gazdaságpolitikai eszközre (lásd Görögország). Egy felzárkózó gazdaságban egyáltalán nem biztos, hogy nem lesz szükségünk már az árfolyamra. Ha nem sikerül eléggé koordinálni a termelékenység és nominálbérek alakulását, az visszaüthet. A monetáris unióhoz való csatlakozással kapcsolatban felmerülő másik fontos kockázat pedig a felzárkózási infláció: gyorsabb növekedés nagyobb inflációval jár. Ha a reálfelzárkózás elég gyors, és magas inflációhoz vezet, akkor az eurózóna centrumának megfelelő nominális kamat a felzárkózó országban túl alacsony (akár negatív) lesz, így buborékok alakulhatnak ki (lásd Írország). Ebből a szempontból kell végiggondolnunk majd, hogy mennyire vagyunk felkészültek.

Nagy Katalin szerint is nagyon sok tanulsággal szolgálhat számunkra, ami az eurózóna országaiban történik. Sokan mondják, hogy a bajok nem fajultak volna el ennyire, ha a Bizottság gyorsabban reagált volna. Látható, hogy a válságból kilábalás hosszú folyamat lesz, de az is, hogy ezek az országok *strukturális problémákkal* küzdenek – bizonyos házi feladatokat minden országnak meg kell csinálnia a saját érdekében.

A görög csőd Magyarország számára is nagy bajt jelentene. A pénzügyi válságot még nem sikerült eléggé kiheverni, a pénzpiacok bizonytalanok, könnyen hiszterizálhatók. Ha Görögország bukik, akkor az utóbbi időben felépült törékeny bizalom nálunk is elillanhat. Kell egyfajta *határozott elkötelezettség* abban az irányban, hogy mi is az euróövezethez akarunk csatlakozni. Természetesen nem mindegy, hogy milyen árfolyamon vezetjük be a közös valutát: egy túlértékelt árfolyam a versenyképességi problémákat még jobban kiélezheti.

Az eurózónához való csatlakozással kapcsolatban Madár István két újabb szempontot vetett fel. Az egyik elméleti: az *optimális valutaövezetek elméletét* újra kell gondolni, tovább kell fejleszteni a tapasztalatok tükrében. A másik pedig az, hogy hogyan tudjuk teljesíteni az amúgy is homályos feltételeket. Mit jelent a felkészültség? Szerinte ez nem annyira versenyképességi, mint inkább stabilitási kérdés: stabil intézményi háttérre, érdekegyeztetési rendszerre lenne szükség. A másik módszer, a költség-haszon elemzés pedig félrevihet, mert a hasznok nagyjából világosak, de a költségek inkább csak kockázatként foghatók meg. Emiatt nehéz megmondani, hogy „mikor leszünk kész” az euró bevezetésére. A 2020-as „cél dátum” azért nem mond semmit, mert nincs elmagyarázva, hogy miért pont 2020. Madár szerint a magyar gazdaságpolitika szempontjából önmagában véve is fontos lépések meghozatala meg-

lehetősen hasonlítana az eurózónához való csatlakozás útjához. A feladatok tehát adottak, konkrét euró-bevezetési dátumok nélkül is.

Ezek után Bod Péter Ákos felvetette, hogy a 2009-es visszaesés a periférián sokkal jobban érződött, mint az Unió centrumában. Ebből következően nem kéne átgondolnunk az ilyen mértékű *nyitottságot*? Illetve a *felzárkózásról* többet tudunk, mint három éve?

Oblath Gábor meglehetősen optimistán gondolkodik a kérdést illetően. Szerinte újra kéne gondolni néhány tapasztalatot, mert a felzárkózásnak következik majd egy újabb hulláma. Amint kikerülnek a periféria országok a válságból, gyorsabban növekednek majd a centrumnál, sőt ezek az országok – a válságból tanulva – a múltban tapasztalt egyensúlytalanságokat (pl. a balti országok 20 százalékos körüli fizetésimérleg-hiánya) maguk mögött hagyják. Mert az eurózónában leszűrt egyik fontos tapasztalat az, hogy ott sem egészséges, ha aránytalanul nagyra nő az egyensúlyhiány.

A globális növekedés és egyes régiók fejlődési üteme a válság után várhatóan alacsonyabb lesz, mint előtte volt, vagyis felül kell vizsgálni a potenciális növekedési ütemeket – tette hozzá Nagy Katalin. Magyarország esetében pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy 2010-ben azok a vállalatok kezdtek növekedni, amelyeknek német kapcsolatai vannak, vagyis a reálgazdasági nyitottság továbbra is nagyon fontos.

Madár István szerint a magyar felzárkózással kapcsolatban inkább az a releváns probléma, hogy a gazdaságpolitika úgy próbálja beindítani a gazdasági növekedést, hogy egyes fájdalmas intézkedéseket megspórol, másokat pedig meghoz. Szerinte ma a korlátozott mozgástér oda vezet, hogy a gazdaság a kormány várakozásaival ellentétesen reagál bizonyos lépésekre, illetve a gazdaságpolitika egyes intézkedései kioltják egymás hatását.

Az is fontos, hogy noha az általános képünk az, hogy Magyarország (lassan ugyan, de) konvergál a fejlettebb nyugathoz, a hét régióból négy valójában semmit nem zárkózott fel 1995 óta. Ez alapján el kéne gondolkodnunk azon, hogy mik azok a *strukturális korlátok*, amik fékezik a gazdaságot.

Az összefoglalót készítette:

Bróz Katalin, egyetemi hallgató, demonstrátor (Gazdaságpolitika Tanszék)

Németh András Olivér, egyetemi tanársegéd (Gazdaságpolitika Tanszék)